

NECÂTÎ BEY VE MİHRÎ HATUN'UN "NEMED" GAZELLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Kamile ÇETİN¹

ÖZET

Klâsik Türk Edebiyatı'na mensup şairler, diğer başka öğelerle birlikte, yaşadıkları toplumun geçmişine ve içinde buldukları zamana dair birçok unsura eserlerinde yer vermişlerdir. Bu bağlamda, Türklerin toplum hayatında dünden bugüne büyük önemi bulunan birçok malzeme Klâsik Türk Edebiyatı'nda, elbette bir kurgu dâhilinde olmak üzere, kendine yer bulmuştur. Bahsi geçen unsurlar, söz konusu edebiyat geleneğinde, bir redife konu olmuşsa bir şiir içinde baştan sona farklı tedailer ve tasavvurlarla ele alınmıştır. Bu bağlamda, Türklerde giyim kuşamdan barınmaya gündelik hayat içinde geniş ve önemli bir kullanım alanına sahip olan keçe de, Klâsik Türk Şiiri'nde hem beyit düzeyinde hem de redif olarak zikredilen malzemelerden biri durumundadır.

Makalede, her ikisi de XV. asır Klâsik Türk Edebiyatı şairlerinden olan Necâtî Bey ve Mihrî Hatun'a ait "-umdur nemed" redifiyle kaleme alınmış iki gazel, şairler tarafından "nemed" kelimesine yüklenen anlamlar bağlamında, karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Böylelikle, "keçe" ve "bazı tarikat dervişlerinin giydikleri ve sadelik anlamı taşıyan "kaba keçe" manasına gelen ve esasen tasavvufî bir unsur olan "nemed" in iki Klâsik Türk şairinde bulunduğu karşılıklar dikkatlere sunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk Şiiri, Nazire, Necâtî Bey, Mihrî Hatun, Nemed.

THE COMPARISON OF NECATI BEY'S AND MIHRI HATUN'S "NEMED" GAZELS

ABSTRACT

Poets belonging to the Classical Turkish Literature producing under particular rules give place in their works to many elements relative to the past and their time as well as other elements. In this context, a lot of materials those are important in Turkish social life are included in the Classical Turkish Literature within context. Being the subject of a redif, the related elements are considered through a poem with different associations and images. In this context, felt is one of those materials mentioned as couplet or redif in the Classical Turkish Poetry because it is of large use from wear to housing in Turkish daily life.

In the presentation, two different gazelles will be discussed comparatively with regard to meaning attached to the nemed, both written with "-umdur nemed" redif pattern by the 15th century poets of Classical Turkish Literature, Necâtî Bey and Mihrî Hatun. Thus, it is our aim to present the correspondences of "nemed", which is a sufistic element meaning felt and coarse felt worn by some cult dervishes in the simplicity sense, in the two Classical Turkish poets.

Keywords: Classical Turkish Poetry, Nazire, Necâtî Bey, Mihrî Hatun, Nemed.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
kamilecetin@sdu.edu.tr

GİRİŞ

Klâsik Türk Şiiri'nde günlük hayattan alınan birçok malzemenin söz konusu edildiği, günümüzde bilinen bir gerçekliktir. Bu unsurlar arasında giyim kuşama dair bazı öğeler de yer almaktadır (Çapan 2000: 169-198; Batislam 2008: 261-282; Öztoprak 2010: 103-154; Şahin 2016: 129-146; Kayaokay 2018: 509-510 vb.). Farsça kökenli bir kelime olup anlamı; "keçe" (Şükûn 1996: 1906), "keçe, kebe" (Şemseddin Sami 1995: 1472), "keçe, aba, yünden yapılmış örtü" (Pakalın 1983: 676), yünün dövülmesiyle elde edilen daha çok hırka, aba, palto, kebe adlı kalın çoban üstlüğü yapımında kullanılan bir kumaş (Öztoprak 2010: 112) olan nemed de, Klâsik Türk Şiiri'nde geniş bir kullanım alanı bulmuştur (Begiç 2014: 20-49; Karakaya vd. 2016: 20-26; Hiçdurmaz 2009: 120). Nemed, tasavvuf ehli tarafından kumaştan dikilen kıyafetlere nazaran, sadeliği sebebiyle daha çok tercih edilmiştir (Şentürk 2015: 196). Nitekim dervişlerin keçeden yapılmış kıyafetler giymeleri sebebiyle nemed, bütün derviş giysileri karşılığında kullanılmıştır (Şahin 2014: 268). Nemed, Bektaşîlik'te kolsuz ve keçeden mamul bir palto karşılığındadır (Soyyer 2019: 325). Yine kaynaklar, Şems-i Tebrizî'nin siyah nemed (Ocak 1999: 71), Şemsîler'in siyah ve beyaz renkli nemed (Ocak 1999: 116), Haydarîler'in ise nemed (yün yelek) (Ocak 1999: 111) giydiklerini belirtmektedir. Şemsîler, kendilerini Şems-i Tebrizî'ye nispet etmekle beraber, hem dış görünüşleri hem de tavırları itibarıyla Kalenderîler'e benzeyen, bir süreçte Mevlevîlik üzerinde de etkili olmuş olan bir derviş zümresidir (Ocak 1999: 116-117). Haydarîler ise, yine Kalenderîler'i andıran gezgin derviş topluluğudur (Ocak 1999: 111-113). Diğer taraftan Mevlevîlik'te tamamlayıcı derviş kıyafetlerinden olup yine bir Mevlevî giysisi olan tennûrenin üzerine sarılan, diğer isimlendirmelerinin yanında, "elfi-nemed, elifi-nemed, elfe-nemed, elif-nemed" olarak adlandırılan kuşak da, Klâsik Türk şairleri tarafından farklı hayallerle şiirlere konu edilmiştir (Duru 2007: 128). Ucu sivri olup elif harfine benzetilen (Gölpınarlı 1963: 16), hepsi de "elif gibi uzun keçe" anlamına gelen bu ifadeler, bir buçuk ilâ iki arşın uzunluğundaki, dört parmak enindeki bir keçenin üzerinin kumaşla kaplanıp ucuna bir şerit dikilmesiyle hazırlanan ve bele bağlanan kuşak manasına gelmektedir (Onay 1993: 315). Daha çok Mevlevîlik ve Bektaşîlik'te kullanılan ve herhangi bir renkte olabilen (Muslu 2008: 57), Rifâîler'de de görülen (Baş 2014: 206) söz konusu kuşaklar, keçenin dövülmesiyle veya vurulmasıyla oluşan tepme keçeden mamuldür (Çağıl 2009: 35). Osmanlı toplumunun gündelik hayatında çokça kullanılan keçe (Begiç 2014: 49-55; Sevinç 2015: 109; Begiç 2016: 292-293), küçükbaş hayvanlardan elde edilen yün liflerinin nem, sıcaklık ve sürtünmeye bağlı basınçla karşılaştığında oluşan, sıkı kenetlenmiş tekstil malzemesinin adıdır (Acar 2010: 13). Keçe, eski Türklerden günümüze ısıyı koruması, hava geçirmesi, yanmayı, dayanıklılığı, uzun ömürlü oluşu sebebiyle tercih edilen bir malzemedir (Ovacık-Gümüşer 2016: 157).

Klâsik Türk Edebiyatı'nda nemed; fakirlik, kanaat, âşıklık (Öztoprak 2010: 112) ve Allah yolunda olmanın sembolü olarak (Alptekin 2014: 100) söz konusu edilmiştir. Nitekim "nemed-pûş" kelimesi, yünden aba giymelerinden dolayı "derviş" karşılığında kullanılmıştır (Pakalın 1983: 676). Bu bağlamda Klâsik Türk şairleri de nemedi, derviş kıyafetleri arasında zikretmişler (Erol 2009: 365; Özçelik 2010: 155-156; Özdemir 2019: 112), farklı tasavvur ve tahayyüllerle söz konusu etmişlerdir (Duru 2007: 122-123). Şairler, çobanların yazın serin, kışın sıcak tutması

bakımından tercih ettikleri kepeneg'e de göndermede bulunmuşlardır. Nemedin tek parça değil, parça parça olduğuna ve gerektiğinde yastık olarak da kullanılabildiğine işaret etmişlerdir. Diğer taraftan Klâsik Türk Şiiri'nde nemed, mavi, kırmızı ve siyah gibi türlü renklerde resmedilmiştir. Şairler, günlük hayatta keçenin, bilhassa gümüş ve çelik aynaları parlatma özelliğine atfen, nemedin gönül aynasını arındırdığı şeklinde bir tahayyüle de yer vermişlerdir (Şentürk 2015: 196-197).

Makalede, Necâtî Bey ve Mihrî Hatun tarafından yazılan "-umdu nemed" redifli iki gazelde şairlerin "nemed"i hangi sanatlarla, hangi hayallerle ele aldıkları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Şiirlerinin çoğunun Necâtî Bey'in şiirlerine nazire olduğu (Latîfî 2018: 497), hatta bunu âdeta meslek hâline getirdiği şeklindeki görüşe (Köksal 2006: 94) dayanılarak Mihrî Hatun'un bahis konusu gazelinin Necâtî Bey'in aynı redifli gazeline nazire olduğu düşünülmektedir. Burada gazellere dair belirtilmesi gereken hususlardan ilki, başka nazire örneklerinde de görüldüğü üzere (Köksal 2006: 31), farklı vezinlerle yazılmış olmalarıdır. Diğer taraftan, redifleri "-umdu nemed" şeklinde müşterek iken zengin kafiye durumundaki kafiye harflerinde de farklılık söz konusudur. Bu durum da, tanzir edilen bütün şiirler arasında her zaman kafiye ve/veya redif birliği bulunmadığı hususuyla (Köksal 2006: 33) örtüşmektedir.

Doğum tarihi belli olmamakla birlikte, Edirneli olduğu konusunda kaynakların hemfikir olduğu Necâtî Bey, edebî manadaki asıl şöhretini Kastamonu'da edinmiştir. Devrin padişahları, şehzadeleri ve diğer devlet erkânından himaye gören, divan kâtipliği, nişancılık gibi vazifelerde bulunan şair, M. 1509'da vefat etmiştir (Tarlan 1992: 17-21). Hem asrının hem de bütün Klâsik Türk Şiiri'nin dikkate değer şairlerinden biri olarak kabul edilen, sade dili, atasözleri ve deyimleri kullanmadaki başarısı ile dikkati çeken Necâtî Bey, kendi asrında da, sonraki asırlarda da diğer şairler tarafından taklit edilmiştir (Kaya 2006: 477-478; Arslan 2009: 121-131; Kazan 2009: 507-523). Aralarında Fuzûlî'nin de yer aldığı birçok şair, Necâtî Bey'in şiirlerine nazireler yazmış (Yılmaz 2015: 12), tahmisler yapmıştır (Kayaokay 2018: 140-158). Şair, muakkibi şairler ve şiirde oluşturduğu üslûbu ile Klâsik Türk Edebiyatı'nda mektep sahibi şairlerden biri olarak kabul edilir². Necâtî Bey'in çağdaşı Mihrî Hatun ise, Amasya doğumludur. Şair, Arapça ve Farsça bilen, iyi eğitilmiş, devrin devlet adamları tarafından takdir gören, evinde dahi şair meclisleri tertip eden bir hanımdır. Mihrî Hatun, M. 1512 yılından sonraki bir tarihte ve doğduğu şehir olan Amasya'da vefat etmiştir (Arslan 2007: 29-41). Samimi bir üslûpla, sade ve tabii bir dille yazdığı şiirleriyle devrin dikkate değer isimlerinden biri olarak kabul gören (Arslan 2007: 43-52) Mihrî Hatun'un edebî hayatında, kendisine rol model olarak seçtiği, şiirlerini tashih etmesi için ona gönderdiği ve onun bazı şiirlerine nazireler yazdığı Necâtî Bey'in özel bir yeri vardır (Arslan 2007: 131; Erünsal 2005: 37; Hakverdioğlu 2016: 21). Yapılan bir çalışmada, Mihrî Hatun'un, aralarında kaside ve gazellerin de yer aldığı Necâtî Bey'e ait birçok şiiri tanzir ettiği ortaya konulmuştur (Hakverdioğlu 2009: 522-551).

² Bu konuda yapılmış bir çalışma için bkz. Çetin 2016: 245-262.

NECÂTÎ BEY'İN NEMED REDİFLİ GAZELİ

Necâtî Bey, “-umdur nemed” redifiyle ve aruzun “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbıyla yedi beyitten oluşan bir gazel kaleme almıştır. Söz konusu şiir, farklı tarihlerde ve farklı yayınevleri tarafından baskısı yapılan Divan neşirlerinde 48. gazel olarak numaralandırılmıştır (Tarlan 1992: 171; Tarlan 1997: 174; Yılmaz 2015: 155-156). Necâtî Bey Divanı’nda giyim kuşam unsurları üzerine yapılan bir çalışmada, nemed için “külâh” (Kayabaşı 2009: 532) ve “keçeden yapılan kıyafet” (Kayabaşı 2009: 539) karşılığı verilmiştir. Şair gazeline, nemedin dervîşi baştan ayağa muhafaza etmesi tasavvurundan (Duru 2007: 122) yola çıkarak bir dervîş kıyafeti olduğu göndermesiyle başlamıştır. Necâtî, kendisini bir dilenci olarak takdim ederken nemedi de, bir padişah ve onu utanma yarasından koruyacak olan bir sığınak olarak nitelendirmiştir:

Ben gedâyem pâdişâhumdur nemed

Âr zahmından penâhumdur nemed

(Tarlan 1997: 174)

Nemed, Necâtî Bey’in ifadesine göre, içinde hem canını saklayabileceği bir elbise hem de başını sokabileceği bir külahtır. Şair, “kepenek” adlı keçeden yapılan giysiye (Atiş Özhakim 2009: 125) atıfta bulunduğu beyitte, keçenin en iyisinden (Koçu 1969: 152) tek parça hâline yapılan ve aynı zamanda “keçe külah” olarak isimlendirilen başlık türüne de (Koçu 1969: 162) işaret etmiştir. Osmanlı’da bu külahlar, şekli itibarıyla giyenlerin sınıfını veya rütbesini gösteren semboller durumundadır (Çeliker 2011: 5). Halk tarafından da yaygın şekilde kullanılmıştır (Begiç 2014: 250):

Cânum ile başımı saklamaga

Hem libâsum hem külâhumdur nemed

(Tarlan 1997: 174)

Bir sonraki beyitte keçeden yapılmış bir seccade (Atiş Özhakim 2009: 125) tasavvuruna yer verilmiştir. Burada, tasavvufî bir kavram olan ve “Allah karşısında aczini, yokluğunu bilme, gerçek zenginin Allah olduğunun ve kulan O’na karşı mutlak bir ihtiyaç içinde bulunduğunun şuûrunda olma” anlamına gelen meskenet kelimesinin (Ayverdi 2011: 805) zikredilmesi, şairin kendisini bir dervîş olarak resmetmek istemesinin bir sonucu olmalıdır. Nitekim söz konusu dervîş, aynı zamanda sabah akşam meskenet toprağına keçe seccadesini seren, seyyah bir kimse kimliğindedir:

Meskenet toprağına her subh-u-şâm

Döşenübdür secde-gâhumdur nemed

(Tarlan 1997: 174)

Devam eden beyitte gönlünü bir ayna olarak nitelendiren Necâtî Bey, keçeyi, ahının oluşturduğu pasa engel olan ve içinde gönül aynasını berrak şekilde tutan bir kılıf tasavvuruyla söz konusu etmiştir. Şair, geçmiş dönemde keçeden, özellikle de gümüş aynaların saklanması ve korunmasında kullanılan bir kılıf olarak yararlanılması gerçeğine (Öztoprak 2010: 113) atıfta bulunmuştur. Necâtî Bey, böylece dervîşlerin kalplerinin saflığını korumak

için, sadelik, hoşgörü ve tevazuyu simgeleyen nemed adlı keçe hırka giymelerine de (Öztoprak 2010: 113) işaret etmiştir:

Sâf saklar gönümün âyînesin

Mâni-i jengâr-ı âhumdur nemed

(Tarlan 1997: 174)

Kendisini, ölse dahi aşk yolundan dönmeyecek bir âşık olarak tahayyül ettiği bir sonraki beyitte Necâtî Bey, keçeği de sevgilinin menziline giden bir yol olarak resmetmiştir. Burada, dervişlik yoluna işaret söz konusu olmalıdır:

Ölür isem ben bu yoldan dönmezem

Menzil-i ma'sûka râhumdur nemed

(Tarlan 1997: 174)

Şair, bir sonraki beyitte sırtına nemed giymiş seyyah bir derviş tipi çizmektedir. Böyle bir dervişin de, devleti, makamı ve itibarı, sadece kuru bir derviş nemedinden ibarettir. Burada, ariflerin dünyaya dair değerli kıyafetleri ve hatta her şeyi terk ederek sadece nemed giymeleri hususuna (Üstüner 2007: 351) vurguda bulunulmuştur. Diğer taraftan, keçeden yapılan (Ateşok-Başaran 2017: 1801), yün veya kıldan dokunan (Eroğlu 2013: 96) ve dervişler tarafından omza asılan heybeye de atıf yapılmış olabilir:

Bir kıl ile her yana yider beni

Devletümdür izz ü câhumdur nemed

(Tarlan 1997: 174)

Bununla birlikte, şair, yine de kendisinin geçmişte yaptığı küstahlıkların farkındadır. Zaten bunların hepsine tövbe etmek, af dileyip temizlenmek için nemed giymiştir. Necâtî Bey, burada muhtemelen dünyevî yanlışlıklardan uzaklaşmak gayesiyle nemed giyerek tasavvuf yoluna girmeyi kastetmiş olmalıdır. Beyitte zikredilen küstahlık ifadesinin, bir Mevlevîlik tabiri olup tarikat adabına aykırı davranan suçlular için kullanılan "küstah" manasını da (Cebecioğlu 2009: 389) hatırlatacak bir kullanıma sahip olduğu ifade düşünülebilir:

Gerçi kim güstâhlık çok kılmışam

Ey Necâtî özr-hâhumdur nemed

(Tarlan 1997: 174)

MİHRÎ HATUN'UN NEMED REDİFLİ GAZELİ

Mihrî Hatun'un da aruzun "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" kalıbıyla ve beş beyitten oluşan, Divan neşrinde 16'ıncı gazel olarak yer alan "-umdur nemed" redifli bir gazeli vardır (Arslan 2007: 223). Dervişlerin kendilerini dünyevî olandan soyutlamalarının bir göstergesi olarak keçe giymelerine atfen (Kaya 2010: 50) Mihrî Hatun, âdeta inziva hâlindeki bir derviş tavrıyla söylediği bu gazeline (Haksever 2018: 150) kendisini gam köşesinin viraneliğinde bulunan bir kimse şeklinde takdim ederek başlamıştır. Nemed, bu durumda bulunan şairin yârî, mahremi, gölgeliği, otağıdır. Diğer taraftan, Mihrî Hatun'un dünya malı olarak elinde bulunan tek şeyidir. Beyitte yer alan ve "gölgelik", "koruyup gözeten, himaye eden kimse, koruyucu, hâmî" anlamlarının yanında "büyük çadır, otağ" manasına da gelen "sâye-bân" kelimesi (Ayverdi 2011: 1069), keçeden yapılan çadırı da (Onuk 1998:

20-27; Atiş Özhakim 2009: 125) akla getirmektedir. Necâtî Bey'de olduğu gibi, Mihrî Hatun'un da, kendisini birinci teklik şahıs ağzından ve nemed giyen, dünya nimetlerinden el çekmiş bir derviş kimliğinde göstermek istediği anlaşılmaktadır:

Künc-i gam vîrânesinde şimdi yârümdür nemed

Sâye-bânum mahremüm 'âlemde varumdur nemed

(Arslan 2007: 223)

Mihrî Hatun, bir sonraki beyitte de kendisini yine yoksul bir derviş olarak resmetmeye devam etmiştir. Bir derviş kimliğindeki şair için, dert ortağı, yücelik, mevki makam, dost ve padişah vasıflarını taşıyan tek şey de, nemeddir:

Ben gedâ hâline hem-derd olmadı illâ ki bu

'İzz ü câhum hem-demüm hem şehriyârumdur nemed

(Arslan 2007: 223)

Mihrî Hatun'ün bedeni, nemedle, ondan bir nefes dahi ayrılamayacak kadar yakın arkadaş olmuştur. Nemed, Mihrî Hatun'un vefalı sevdiği, yâridir. Yine burada, tasavvuf yoluna tam bir teslimiyetle girmiş ve keçe hirkadan başka herhangi bir dünyalığı bulunmayan bir derviş tipi söz konusu edilmiştir:

Ten enîs olmuşdur andan ayru olmaz bir nefes

Sevdüğüm yârüm vefâ-dârum nigârumdur nemed

(Arslan 2007: 223)

Aşağıdaki beyitte, keçenin iklimin soğuk olduğu bölgelerde ısınma amaçlı kullanılması özelliğine (Atiş Özhakim 2009: 124) göndermede bulunulmuştur. Şair, beyitte âdeta bir halvetaneyi andıran evinde, dışarıda esen sert zemheri soğuşundan korunmak için sıcaklığı her an artan nemedine sığınmış bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Yine "hâne-i halvet-geh" tamlamasının "tekkelerde dervişlerin inzivaya çekilip halvete girdikleri, tek başlarına ibadet ettikleri yer" anlamına gelen halvetgâh ve halvethâne (Uludağ 1995: 221) kelimelerini ihtiva ettiği dikkati çekmektedir. Bu durum da, yine Mihrî'nin kendisini derviş olarak nitelendirmek istemesinin bir yansımasıdır. Diğer taraftan, nâr (ateş) kelimesinin çağrıştırdığı kırmızı renk imajından dolayı, kırmızı keçeden yapılan tülbent börtükleri de (Begiç 2014: 50) akla gelebilir:

Kış gününde gâh gâh esdükçe bâd-ı zemherîr

Hâne-i halvet-gehümde germ nârumdur nemed

(Arslan 2007: 223)

Mihrî Hatun, gazelin son beytini felekten şikâyete ayırmıştır. Şairin tahayyülüne göre felek, kendisini üzüntü ve matem rengi olan siyah (Hacıgökmen 2013: 399) bir örtüyle kaplamış olsa da, bu durum, Mihrî Hatun için bir üzüntü sebebi değildir. Zira şair, esasen sıkıntı ve meşakkat yolu olan dervişliği ve dolayısıyla bir dervişlik sembolü olan nemedi, ruh bedeninde toplanmadan çok önce kendi isteğiyle seçmiştir. Bu da, aslında hemen her Klâsik

Türk şairinde görüldüğü üzere, Mihrî Hatun'da da aşk yolunun ve âşıklığın, ruhlar meclisinde iken iradî olarak tercih edilmiş bir hâlden ibaret oluşuyla ilgilidir:

Ey felek Mihrî siyeh-pûş itdün ise gam mıdur

Kâlebe cem' olmadın rûh ihtiyârumdur nemed

(Arslan 2007: 223)

SONUÇ

Necâtî Bey ve Mihrî Hatun “-umdur nemed” redifli birer gazel kaleme almışlardır. Birçok şiirinin Necâtî Bey’e nazire olması hakikatinden ve gazeller arasındaki redif benzerliğinden yola çıkılarak Necâtî Bey’in gazelinin zemin şiir, Mihrî Hatun’un gazelinin ise, bu şiire yazılmış bir nazire olduğu söylenebilir. Necâtî Bey’in zemin şiir konumundaki gazeli yedi beyit iken Mihrî Hatun’un gazeli beş beyit olarak kaleme alınmıştır. Necâtî Bey’in gazeli, “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün”, Mihrî Hatun’un gazeli ise, “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Gazeller arasında redif birlikteliği vardır. Ancak Necâtî Bey’in gazelinde zengin kafiye “-âh”, Mihrî Hatun’un şiirinde ise, “-âr” harfleriyle yapılmıştır. Gazellerinde her ikisi de, birinci teklik şahıs ağzından “nemed”i söz konusu eden şairler, onu farklı tasvir ve tasavvurlarla ele almışlardır. Buna göre, Necâtî Bey nemed için; “pâdişâh, penâh, libâs, külâh, secde-gâh, gönül aynasını ah pasından sâf (şekilde) saklayan (ayna kılıfı), menzil-i ma’şûka (giden) râh, izz ü câh, özl-hâh” ifadelerini kullanmıştır. Mihrî Hatun ise, nemedi; “yâr, sâye-bân, mahrem, âlemde(ki) (tek) var(lığı), izz ü câh, hem-dem, şehriyâr, onunla enîs olan teninin ondan ayrı tek bir nefes dahi almadığı sevilen, yâr, vefâ-dâr, nigâr, kış gününde hâne-i halvet-gehde germ nâr, ruhlar âleminde ihtiyârıyla (seçtiği şey)” sözcükleriyle nitelendirmiştir. Her iki şairde nemed için kullanılan ortak ifadeler olarak “izz ü câh” ve aynı anlama gelen “pâdişâh” ile “şehriyâr” kelimeleri dikkati çekmektedir. Necâtî Bey, gazelin bütününde kendisini dünyevî nimetlerden, gösterişten azade, aşk yolunu seçen ve bu yolun bir gereği olarak son derece sade bir giysi olan nemed giymeyi tercih eden bir derviş tipinde resmetmiştir. Mihrî Hatun da, nemedi Necâtî Bey gibi, tasavvufla ilintili bir kavram olarak ele almıştır. Bu bağlamda, kendisinin aşk yolu olan dervişliği, ruhlar âleminde itibaren ve isteyerek tercih ettiğini, böylece de nemedi, o ilk andan bugüne giymeyi seçtiğini ifade etmiştir. Sonuç olarak, hem Necâtî Bey’de hem de Mihrî Hatun’da nemed, bir dervişlik sembolü olarak ve çoğunlukla farklı kelime ve tasavvurlarla karşılanarak ele alınmıştır. Bu çalışmada, aynı geleneğin mensupları olmanın ötesinde aralarında âdeta üstat-çırak ilişkisi bulunan Necâtî Bey ile Mihrî Hatun’un nemed kelimesini, müşterek bir iki ifadenin dışında, farklı tasavvur ve tahayyüllerle söz konusu ettikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Denilebilir ki, nemed, şiir bağlamında, Necâtî Bey ve Mihrî Hatun tarafından, farklı şekilde dokunmuştur.

KAYNAKÇA

- Acar, Sedef (2010). *Yünlü Giysi Tasarımında Bölgesel Keçeleştirme Yöntem ve Uygulamaları*. Sanatta Yeterlik Tezi. İzmir: T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Anasanat Dalı.
- Alptekin, Leyla (2014). "Der-Hikâyet-i Elif Abdâl". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. (3/49): 95-108.
- Arslan, Mehmet (2007). *Mihri Hâtun Divânı*. T.C. Amasya Valiliği Yayın No: 24. Ankara: Uyum Ajans.
- Arslan, Mustafa (2009). "Necatî Etkisinin Tespitinde Nazireciliğin Rolü ve Muhyî'nin Necatî'ye Yazdığı Nazireleri". *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu 15-17 Nisan 2009 "Ölümünün 500. Yılında Şair Necâtî Beğ Anısına"*. (Editör: Gencay Zavotçu). Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları. 121-131.
- Ateşok, Ebru-Başaran, Fatma Nur (2017). "Afyonkarahisar İlinde "Külâh-ı Mevlevî" (Sikke) Üretimi". *İdil Dergisi*. c. 6, S. 34: 1799-1817.
- Ayverdi, İlhan (2011). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Baş, Derya (2014). "Rifâiyye". *Ahilik Ansiklopedisi*. Ankara: T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. 206-208.
- Batıslam, H. Dilek (2008). "Nedim Divanı'ndaki Giyim Kuşam ve Süslenmeyle İlgili Unsurlar". 38. *ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) 10-15.09.2007 ANKARA/TÜRKİYE BİLDİRİLER MADDİ KÜLTÜR*. I. CİLT. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları. 261-282.
- Begiç, Hacer Nurgül (2014). *Gelenekteki Değişim ve Keçecilik Sanatı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı.
- Begiç, Hacer Nurgül (2016). "Giyim-Kuşam Kültüründe Keçe Sanatına Tarihsel Bir Bakış". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD)*. (40): 287-297.
- Cebecioğlu, Ethem (2009). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. 5. Basım. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Çağlı, Nebahat (2009). *Keçe Sanatı ve Giysiye Uyarlanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tekstil ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı Tekstil ve Moda Tasarımı Programı.
- Çapan, Pervin (2000). "Yahya Bey Dîvânı'nda Estetik ve Kültürel Bir Değer Olarak Giyim Kuşam ve Renk Unsurları". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. (3). İstanbul: KOCAV (Kültür Ocağı Vakfı) Yayınları: 169-198.
- Çeliker, Deniz (2011). "Geçmişten Günümüze Türklere Keçecilik ve Keçe Yapımında Yeni Teknikler". *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E*. (8): 1-22.
- Çetin, Kamile (2016). "Mektep Sahibi Bir Şair Olarak Necâtî Bey". *HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Prof. Dr. Mine MENGİ Özel Sayısı. Yıl 2. (5): 245-262.

Duru, Neci Fazıl (2007/3). "Şâir Muhayyilesinde Mevlevî Kisvesi". *Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi Mevlânâ Özel Sayısı*: 119-140.

Eroğlu, Mehmet Ali (2013). *Akseki Çevresinde Tespit Edilen Çuval ve Heybe Dokumalar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir: T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Sanatta Yeterlik Tezi.

Erol, Teymur (2009/2). "Klâsik Türk Şiirinde Derviş Tipi". *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Yıl: 10. (7): 349-374.

Erünsal, İsmail E. (2005). "Mihrî Hatun". *DİA*. c. 30. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 37-38.

Gölpınarlı, Abdülbâki (1963). *Mevlevî Âdâb ve Erkânı -Terimler, Semâ' ve Mukaabele Evrâd ve tercemesi, Âdâb ve Erkân, Mevlevîlikte dereceler, Mesnevî okutmak, Metinler-*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri Koll. Şti. Yeni Matbaa.

Hacıgökmen, Mehmet Ali (2013). "Türklerde Yas Âdeti Temelleri ve Sonuçları". *Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Nejat Göyünç Armağanı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları. 393-422.

Haksever, Halil İbrahim (2018). "Mihrî Hatun Divanında Dinî Muhteva ve Duâ". *Uluslararası Amasya Şairleri Bilim Şöleni 4-6 Ekim 2018 Bildiriler Kitabı* (Editörler: M. Fatih Köksal-Sibel Murad-Mevlüt İlhan): Amasya KIBATEK (Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu) Yayınları. 139-151.

Hakverdioğlu, Metin (2009). "Mihrî Hatun'un Necâtî Bey'in Şiirlerine Nazîreleri". *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 4/2. 522-551.

Hakverdioğlu, Metin (2016). *Mihrî Hatun'u Anlamak Tahlil*. Ankara: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.

Hiçdurmaz, Olcay (2009). *Klasik Türk Şiirinde Maddi Kültür Giyim-Kuşam*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

Karakaya, Hüseyin-Türk, Ahmet Turan-Enveri, Ekber-Ötkür, Zulhayat (2016). *Risâle-i Nemed-mâllık (Keçecilik Risalesi)*. Ankara: Gazi Kitabevi Tic. Ltdi. Şti. Yayınları.

Kaya, Bayram Ali (2006). "Necâtî Bey". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*. c. 32. İstanbul: TDV Yayınları. 477-478.

Kaya, Gülşen (2010). *Mihrî Hâatun Divânı'nın Tahlili*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: T.C. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı.

Kayabaşı, Onur Alp (2009). "Necâtî Beğ Eserlerinde Giyim-Kuşam Unsurları". *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu 15-17 Nisan 2009 "Ölümünün 500. Yılında Şair Necâtî Beğ Anısına"*. (Editör: Gencay Zavotçu).

Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları. 531-541.

Kayaokay, İlyas (2018). "Divan Şiirinde Elbise Terimleriyle Yazılmış Manzumeler". *Bir Devr-i Kadîm Efendisi Prof. Dr. Tahir Üzgör'e Armağan*. (Editörler: Üzeyir Aslan-Hakan Taş-Ömer Zülfe). Ankara: İlahiyat Yayınları. 509-539.

Kayaokay, İlyas (2018). "Necâtî Bey'in Gazellerine Yapılan Tahmisler". *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*. Volume: 19: 140-158.

Kazan, Şevkiye (2009). "Necâtî İle Celîlî'nin Gazelleri Arasındaki Benzerlikler Nazîre mi, Taklit mi?". *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu 15-17 Nisan 2009 "Ölümünün 500. Yılında Şair Necâtî Beğ Anısına"*. (Editör: Gencay Zavotçu). Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları. 507-523.

Koçu, Reşat Ekrem (1969). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Sümerbank Kültür Yayınları.

Köksal, M. Fatih (2006). *Sana benzer güzel olmaz DİVAN ŞİİRİNDE NAZİRE*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Latîfi (2018). *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ*. (Hazırlayan: Rıdvan Canım). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-ua-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0> [erişim tarihi: 20.06.2020].

Muslu, Ramazan (2008). "Türk Tasavvuf Kültüründe Tarikat Kıyafetleri ve Sembolik Anlamları". *Ekev Akademi Dergisi*. Yıl: 12. (36). 43-66.

Ocak, Ahmet Yaşar (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sûfilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları (Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş 2. Basım). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Onay, Ahmet Talât (1993). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. (Hazırlayan: Cemâl Kurnaz). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Onuk, Taciser (1998). *Osmanlı Çadır Sanatı (XVII-XIX. Yüzyıl)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ovacık, Mine-Gümüşer, Tülay (2016). "Geçmişten Günümüze Keçe: Ayfer Güleç İş Modeli Üzerine Bir Analiz". *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*. (15). 155-171.

Özçelik, Sezayi. (2010). *XVII. Yüzyıl Sosyal Hayatı'nın Nâbî Divânı'na Yansımaları ve Anlam Çerçevesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı.

Özdemir, Mehmet (2019). "Revânî'nin Gazellerinde Feleğin Kullanımı Üzerine Bir İnceleme". *Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)*. (46): 103-133.

Özhekim Atış, Didem. (2009). "Keçenin Hikâyesi ve Sanatsal Üretimler", *ZfWT (Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks)*. Vol 1. (1): 123-133.

Öztoprak, Nihat. (2010). "Divan Şiirinde Giyim Kuşam Üzerine Bir Deneme". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. (4): 103-154.

Pakalın, Mehmet Zeki (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. 2, M.E.B. Devlet Kitapları: Millî Eğitim Basımevi.

Sevinç, Betül (2015). *Keçe Üzerine, Farklı Yüzey Düzenleme Teknikleri İle Giyilebilir Sanat Ürünleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı.

Soyyer, A. Yılmaz (2019). *Hünkâr Ansiklopedik Bektaşîlik Sözlüğü*. İstanbul: Post Yayın Dağıtım.

Şahin, Esma (2014). "Bâkî Dîvânı'nda Tasavvufî ve Batınî Kültür". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 7. (33): 261-273. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt7/sayi33_pdf/1dil_edebiyat/sahin_esma.pdf [erişim tarihi: 04.4.2020].

Şahin, Esma (2016). "Osmanlı Şiirinden Giyim-Kuşam Literatürüne Bazı Ekler". *littera turca Journal of Turkish Language and Literature*. c. 2: 129-146.

Şemseddin Sami. (1995). *Kâmûs-ı Türkî*. 5. Baskı. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şentürk, Ahmet Atillâ (2015). "Manzum Metinler Işığında Bir Kalender Dervişinin Profili". *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 10/8. 141-220.

Şükûn, Ziya (1996). *Farsça-Türkçe Lûgat Gencinei Güftar Ferhengi Ziya*. c.III. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Tarlan, Ali Nihat (hzl.) (1992). *Necâtî Beg Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Tarlan, Ali Nihat (hzl.) (1997). *Necâtî Beg Divanı*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Uludağ, Süleyman (1995). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı. İstanbul: Marifet Yayınları.

Üstüner, Kaplan (hzl.) (2007). *Divan Şiirinde Tasavvuf*. Ankara: Birleşik Yayınları.

Yılmaz, Ozan (hzl.) (2015). *Necâtî Bey Divanı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

